

رابطه شبکه‌های اجتماعی با سلامت روان و هویت ملی و دینی دانش‌آموزان متوسطه دوم ناحیه ۱ شهرستان کرمان

سعیده خجسته، (نویسنده مسئول)^۱

سید ابوالقاسم میرحسینی^۲

چکیده

در چند سال اخیر شبکه‌های اجتماعی مجازی با محبوبیت جهانی کم نظیری رو به رو شده‌اند و جوانان زیادی عضو این شبکه‌های اجتماعی مجازی شده‌اند. شبکه‌های اجتماعی مجازی در پذیرش و دست‌یابی افراد جامعه به ویژه جوانان به نگرش‌ها و رفتارها نقش تعیین‌کننده‌ای ایفا می‌کنند و به عنوان یکی از کارگزاران اصلی ایجاد تغییرات اجتماعی به شمار می‌آیند. تحقیق حاضر در همین راستا و برای بررسی رابطه شبکه‌های اجتماعی مجازی با هویت ملی و دینی و سلامت روان دانش‌آموزان متوسطه دوم ناحیه ۱ کرمان صورت گرفته است. روش تحقیق همبستگی است و با استفاده از ابزار پرسشنامه انجام گرفته است. جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان متوسطه ناحیه ۲ شهرستان کرمان مشغول به تحصیل هستند. حجم نمونه بر اساس فرمول مورگان ۳۶۴ نفر انتخاب و با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی اطلاعات جمع‌آوری شده‌اند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که از میان متغیرهای زمینه‌ای؛ متغیرهای سن، جنس، مقطع تحصیلی و قومیت با هویت جمعی و سلامت اجتماعی رابطه معناداری دارند. همچنین یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که متغیرهای عضویت در شبکه‌های اجتماعی مجازی، میزان استفاده از اینترنت، میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی عضویت در گروه‌ها و نوع اخبار با ابعاد هویت ملی و دینی و سلامت روان از نظر اضطراب و افسردگی و نشانه‌های جسمانی و کارکرد اجتماعی رابطه معناداری دارند.

کلیدواژه‌ها: شبکه‌های اجتماعی مجازی، هویت ملی، دینی، سلامت روان

مقدمه

دردوران کنونی شبکه‌های ارتباطی از قبیل اینترنت و تلفن همراه جهان را به صورت دهکده‌ای درآورده‌اند و همین امر باعث شده هویت‌های متنوع و متعدد به راحتی بایکدیگر در ارتباط باشند و در یکدیگر تأثیر بگذارند. مردم در این فضای عبور از مرزهای نیازمند گذرنامه نیستند، بنابراین به راحتی در بازار فرهنگ‌های متنوع حضور می‌یابند و در کمالات آزادی هر فرهنگی

^۱ استادیار و عضو هیات علمی گروه علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

^۲ کارشناس ارشد رشته تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش و مدرس آموزش و پرورش کرمان

راکه بخواهند برمی گزینند؛ بنابراین می توان گفت در این دهکده جهانی مردم به طور همزمان گاه به اوج تعالی می رسند و گاه به پایین ترین سطح انسانیت نزول می کنند. در نتیجه، تعیین هویت پایدار در چنین فضای امکان کمتری دارد (صانع پور، ۱۳۹۰: ۱۱۸). همچنین وسایل ارتباطی جدید جهان را به صورت دهکده ای در آورده اند و تعدد گفتمان ها در ارتباطی تعاملی به انتقال ایده ها، افکار و تمایلات منجر می شوند و این امر هویت فردی و جمعی انسانها را در معرض تحولات شتابگری قرار می دهد. برخی استدلال می کنند که تعامل در فضای سایبرنتیک (فضای مجازی که در آن تعامل به شکل ارتباطات کامپیوتری صورت می پذیرد) بادرهم شکستن مرزهای مرسوم گروهی و متعاقب آن تغییر در برجستگی نسبی نیاز به تشابه و تمایز، بیشترین تأثیر بر هویت اجتماعی طرف های تعامل می گذارد و از سوی دیگر، گمنامی یا جعل نام به معنای پنهان داشتن هویت که در نتیجه معنای هویت اجتماعی تأثیر دارد (جونز، ۱۹۹۸).

مرزهای نفوذناپذیر بین مقولات و گروه های هویتی، دیگر مستحکم نیستند، بلکه به شدت آسیب پذیر و شکننده اند. دنیای ارتباطات پیش آهنگ این تغییرات است. احساس هویت، فرایند معنابخشی و معناسازی در زندگی است. امروزه، وسایل نوین ارتباطی و فرایند جهانی شدن با متحول ساختن فضا و زمان و جدا کردن آن ها از مکان، فضایی انحصاری که در اختیار جوامع و فرهنگ ها بود تا هویت سازی کنند، از بین برده و در نتیجه توانایی جوامع در هویت سازی و هویت یابی افراد را به میزان بسیار زیادی کاهش داده است. به بیان دیگر، در گذشته پیوند تنگاتنگ فضا، زمان و فرهنگی امکان و سرزمین معین، نیازهای هویتی افراد را به خوبی تأمین می کرد و انسانها در دنیای کوچک، محدود، پایدار و منسجم به هویت و معنای مورد نیاز خود دست می یافتند، ولی فضای مجازی با پاره کردن این پیوند و نفوذ پذیر کردن و فروریختن زندگی اجتماعی، آن دنیاها را به شدت متزلزل ساخته است (عباسی قادری و خلیلی کاشانی، ۱۳۸۹: ۲۸).

یکی از وسایل ارتباطی جدید و نوظهور پیدایش شبکه های اجتماعی مجازی می باشد که با توجه به این که جهان رافشرده تر و ارتباط اجتماعی بین افراد از کشورهای مختلف با فرهنگ ها و هویت های متفاوت را میسر ساخته است همچنین شبکه های اجتماعی به فضایی تبدیل شده اند که افراد در این جا تا حدودی آزادی دارند و می توانند تأثیرهای زیادی بر هویت و سلامت افراد ایجاد کنند. (امینی و اکبری، ۱۳۹۱: ۱۱۷). در چند سال اخیر شبکه های اجتماعی مجازی با محبوبیت کم نظیر جهانی روبه رفته اند به طوری که میلیون ها نفر از سراسر دنیا در این شبکه ها عضویت دارند و روابط انسانی، نوع همکاری، وابستگی حرفه ای و بسیاری امور اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی را در بستر این شبکه ها ایجاد یا دنبال می کنند؛ بنابراین به لحاظ گستره کاربری می توان گفت که در فضای شبکه های اجتماعی مجازی چیزی بیش از یک فضای اطلاعاتی جهانی وجود دارد. برخی معتقدند که یک بافت اجتماعی جدید در حال ساخته شدن است و نیاز دارد که مافناوری را به منظور کارکردی کردن خدمات تحت وب به رسمیت بشناسیم (اندرسون، ۲۰۰۲: ۲). استفاده ی کنترل نشده از اینترنت به ویژه وقتی با دیگر فناوری ها از قبیل تلفن همراه باشد دانش آموز را در معرض خطر اثرات مضر آن بر تکامل فیزیکی، اجتماعی و سلامت روانی قرار می دهد. که از آن ها می توان به مشکلات اضطراب، افسردگی، علائم و نشانه های جسمانی

مانند ضعف بینایی، صدمات سیستم اسکلتی، چاقی، اثر بر مهارت‌های اجتماعی، مشکلات ارتباطی در خانواده و اعتیاد الکترونیکی اشاره کرد.

با توجه به اهمیت شبکه‌های اجتماعی مجازی در عصر حاضر که با محبوبیت بی نظیر جهانی روبرو هستند و اینکه هر روز چندین هزار کاربر عضو این شبکه‌های اجتماعی مجازی می‌شود و همچنین با توجه به اینکه اکثریت کاربران شبکه‌های اجتماعی مجازی دانش آموز می‌باشند و اکثریت دانش آموزان عضو شبکه‌های اجتماعی مجازی می‌باشند و دانش آموزان هم با توجه به محیطی که در آن قرار دارند و دسترسی آسان تر به اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی بهتر با سازوکارهای شبکه‌های اجتماعی مجازی آشنایی دارند موضوع رابطه شبکه‌های اجتماعی مجازی با هویت و سلامت روان را انتخاب شده است تا در آن به اثرات مثبت و منفی شبکه‌های اجتماعی بر هویت ملی و دینی افراد پرداخته و اثر آن را نیز بر سلامت روان از نظر مولفه‌هایی مانند اضطراب، افسردگی و نشانه‌های جسمانی را بررسی شود. در ادامه پیشینه پژوهشی مورد بررسی و واکاوی قرار می‌گیرد:

عدلی پور، قاسمی و کیانیپور (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان "شبکه اجتماعی فیس بوک و هویت ملی جوانان" که در بیان جوانان شهر اصفهان و باتکیه بر نظریه‌های کاستلز، هابرماس و ولمن انجام دادند به این نتیجه رسیدند که بین مدت زمان عضویت، میزان استفاده، میزان مشارکت و فعالیت کاربران در فیس بوک و هویت ملی کاربران رابطه معنادار و معکوس و بین واقعی تلقی کردن محتوای مطالب فیس بوک و هویت ملی کاربران رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد؛ یعنی هرچه مدت زمان عضویت، میزان استفاده و میزان فعالیت و مشارکت کاربران در فیس بوک از سوی کاربران افزایش پیدامی‌کننده هویت ملی کاربران ضعیف ترمی شود. حکیمی (۱۳۹۱) در تحقیقی که با موضوع "نقش شبکه‌های اجتماعی بر هویت" (مطالعه موردی روی فیس بوک و کاربران کرد) و با استفاده از نظریه جهانی - محلی شدن رابرتسون انجام داد به این نتیجه رسید که جهانی شدن برای قومیت‌ها تعریف جهانی - محلی شدن دارد برای کردها باعث شکل‌گیری یک کشور مجازی می‌شود که در آن می‌توانند حاکمیت سیاسی و فرهنگی داشته باشند به طوری که فیس بوک توانسته است نقش عمده‌ای در بازنمایی هویت کردها در جهان داشته باشد و از این راه به یافتن دوستان و هم‌فکران کرد و غیر کرد کمک شایانی کرده است. عباسی قادری و خلیلی کاشانی (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان "تأثیر اینترنت بر هویت ملی" که با استفاده از تکنیک پرسشنامه بر روی ۱۲۶۶ نفر از کاربران بالای پانزده سال در شهر تهران که از طریق نمونه‌گیری خوشه‌ای و هدفمند، انجام دادند به این نتیجه رسیدند که متغیرهای نوع استفاده کاربران از اینترنت، انگیزه و هدف و مشارکت و فعال بودن کاربران در استفاده از اینترنت، واقعی تلقی کردن محتوای سایت‌ها از سوی کاربران اینترنت و پایگاه اقتصادی - اجتماعی کاربران رابطه معنی‌داری با هویت ملی دارند و بین میزان تحصیلات، میزان استفاده از اینترنت و سابقه استفاده از اینترنت و هویت ملی رابطه معناداری وجود ندارد. نیازی و شفائی مقدم (۱۳۹۰) در تحقیقی با عنوان "بررسی تأثیر رسانه‌های جمعی در گرایش به هویت ملی" (مطالعه موردی شهروندان شهرستان کاشان در سال ۱۳۹۰) انجام داده‌اند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که رابطه معنی‌داری و مثبتی بین استفاده از تلویزیون و گرایش به هویت ملی و نیز رابطه معنی‌داری و منفی بین میزان استفاده از ماهواره و اینترنت با میزان گرایش به هویت ملی دارد و همچنین رابطه معنی‌داری بین نوع محتوای برنامه‌های مورد استفاده از تلویزیون، ماهواره و اینترنت با میزان گرایش به هویت ملی وجود دارد اشتیاقی، علیزاده و کاظمیان (۱۳۹۱) در تحقیقی که

با عنوان "اینترنت و هویت دینی دانشجویان" (مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه مازندران) انجام دادند و هدف اساسی مقاله حاضر، بررسی رابطه بین مدت، میزان، نوع استفاده از اینترنت و پایگاه اجتماعی کاربران دانشجویان هویت دینی بوده است. یافته های تحقیق حاضر نشان می دهد که بین مدت، میزان، نوع استفاده از اینترنت و پایگاه اجتماعی اقتصادی دانشجویان، رابطه معناداری و معکوسی بانوع هویت دینی آنان وجود دارد. احمد پور و قادر زاده (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان "تعامل در فضای سایبر و تأثیر آن بر هویت دینی جوانان" انجام داده اند. یافته های این تحقیق حاکی از آن است که هویت دینی در تعامل با فضای سایبر تضعیف می شود و با افزایش میزان مصرف و دسترسی به اینترنت از برجستگی هویت دینی دانشجویان کاسته می شود. در میان ابعاد و شاخص های هویت دینی، فضای سایبر بیشترین تأثیر را بر ابعاد پیامدی و تجربی و کمترین تأثیر را بر بعد شناختی هویت دینی دارد. همچنین معتقدند که هویت دینی دانشجویان با میزان فضای سایبر رابطه معکوس دارد. امیرکافی و حاجیانی (۱۳۹۲) در تحقیقی با عنوان "نسبت هویت قومی و ملی" در جامعه چند قومیتی ایران که در بین شش قوم کرد، لر، بلوچ، عرب، آذری و ترکمن انجام دادند به این نتیجه رسیدند که هر دو هویت قومی و ملی در میان اقوام ایرانی برجسته است. همچنین همبستگی میان احساس تعلق به قومیت و دلبستگی به ملیت در کل نمونه مثبت است؛ اما میزان رابطه و جهت آن در میان اقوام مختلف متفاوت می باشد. میزان هویت قومی قوم ترکمن بیشتر از سایر اقوام می باشد و قوم عرب کمترین میزان هویت قومی را دارد و همچنین قوم لر دارای بالاترین میزان تعلق هویت ملی و قوم عرب هم کمترین میزان تعلق به هویت ملی را دارد. شهابی و بیات (۱۳۹۱) در تحقیقی با موضوع "شبکه های اجتماعی مجازی و کاربران جوان" به این نتیجه گیری رسیدند که از دیدگاه کاربران جوان، محیط شبکه های اجتماعی مجازی مانند فیس بوک که کاربران جوان ایرانی زیادی در آن فعالیت دارند، فضایی سیاسی تلقی نمی شود بلکه اکثر آن ها برای تسهیل روابط خود، احیای ارتباطات قدیمی و ایجاد و حفظ ارتباطات دوستانه به آن روی می آورند. در حالی که برخی محدودیت های خانوادگی، جغرافیایی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی را با حضور در شبکه جبران می کنند که از مهمترین تجربه جهان وطنی و آشنایی با دنیای مدرن است. اسماک شافعی، نایان و عثمان (۲۰۱۲) در پژوهشی که با عنوان ساخته شدن هویت از طریق پروفایل های فیس بوک که در بین دانشجویان مالزی انجام دادند به این نتیجه رسیدند که نامنی، همتا ادراکی و خود ارتقایی اغلب هویت آنلاین دانشجویان را تحت تأثیر قرار می دهد؛ و همچنین دریافت که هویت آنلاین به وسیله ارزش های اجتماع به همراه همتا ادراکی، ارتباط اجتماعی و محبوبیت بازسازی و بازاندیشی می شود. همچنین دریافتند که دانشجویان پسر در به کاربردن پروفایل های واقعی شان از دانشجویان دختر راحت تر می باشند. زاهو و همکارانش (۲۰۰۸) پژوهشی با عنوان ساخته شدن هویت در فیس بوک انجام دادند که این پژوهش براساس حساب های فیس بوک ۶۳ نفر انجام شده است. یافته های پژوهش فوق نشان می دهد که ساخته شدن هویت در محیط های مستعار بی نام از ساخته شدن هویت در محیط های آنلاین بی نام متفاوت می باشد. همچنین دریافتند که حساب های کاربران در فیس بوک به طور مسلط بر نحوه ساخته شدن هویت تأثیر دارد. کلی (۲۰۰۷) پژوهشی با عنوان ساخت هویت در فیس بوک انجام داده است. نتایج این پژوهش حاکی از این است که اگرچه افراد هویت های خود را در همه بخش های زندگی بر می سازند اما بر ساخت هویت کاربران در شبکه های اجتماعی مجازی به خصوص فیس بوک مشهودتر است.

۱. Asmaak Shafie

۲. Nayan

۳. Osman

۴. Zhao

۵. Kelley

گراسموک (۲۰۰۹) تحقیقی با عنوان فیس بوک وهویت انجام داده است به این نتیجه رسید که آگاهی هایی که کنشگران از حضور در فیس بوک به عنوان یک زیست جهان کسب می کنند، باعث تغییر در هویتشان می شود و همچنین هویت جهانی کاربران را شکل می دهد. جوینسون (۲۰۰۸) در مطالعه به دنبال این هدف که چه چیزی در شبکه های اجتماعی وجود دارد که شخص را تحریک به ماندن در شبکه می کند، اقدام به مصاحبه با کاربران شبکه ها نموده و خصوصیات شخصی، باورها، ارزیابی رفتار، نیازها و عوامل انگیزشی افراد را شناسایی کرده است. این مطالعه تعیین نمود که حفظ تماس دلیل اصلی استفاده افراد از شبکه های اجتماعی است.

روش

روش تحقیق در این پژوهش روش همبستگی است. در این تحقیق کلیه دانش آموزان متوسطه دوم ناحیه ۱ شهرستان کرمان که در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۶ مشغول به تحصیل می باشند، جامعه آماری این پژوهش را تشکیل می دهند که تعداد کل این دانش آموزان ۷۵۹۰ نفر می باشد. حجم نمونه براساس فرمول مورگان ۳۶۴ نفر انتخاب شد. روش نمونه گیری در تحقیق حاضر براساس نمونه گیری تصادفی ساده انجام گرفت. برای جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه استفاده شده است که در این پژوهش از پرسشنامه سلامت روان و هویت دینی و هویت ملی و شبکه های اجتماعی استفاده شده است

الف) پرسشنامه هویت ملی در پژوهش نیازی و شفائی مقدم (۱۳۹۱) روایی صوری و محتوایی این مقیاس توسط اساتید مربوطه مورد تایید قرار گرفته است. همچنین پایایی این پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۴ بدست آمده است. ب) پرسشنامه هویت دینی روایی آن توسط (سرمد و همکاران، ۱۳۹۰) تایید شده است. و پایایی آن هم توسط (سرمد و همکاران، ۱۳۹۰) و در پژوهش مزینانی (۱۳۹۱)، از آنجایی که مقدار ضریب آلفای کرونباخ برابر ۰/۹۱۳ بدست آمده و بزرگتر از ۰/۷ می باشد و در سطح کاملاً مناسبی قرار دارد، بنابراین قابلیت اعتماد (پایایی) این پرسشنامه کاملاً مورد تأیید و قابل قبول می باشد. ج) پرسشنامه سلامت روان در بررسی گلدبرگ و ویلیامز (۱۹۸۸)، اعتبار برای کل این پرسشنامه آلفای کرونباخ ۰/۹۵ بدست آمده است. و به نقل از فتحی آشتیانی (۱۳۹۰) به منظور تعیین اعتبار این پرسشنامه از سه روش باز آزمایی، دو نیمه سازی و ثبات درونی استفاده نمود. د) پرسشنامه شبکه های اجتماعی در پژوهش نیازی و شفائی مقدم (۱۳۹۱) روایی صوری و محتوایی این مقیاس توسط اساتید مربوطه مورد تایید قرار گرفته است. همچنین پایایی این پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۴ بدست آمده است. در پژوهش حاضر پس از جمع آوری پرسشنامه ها، سوالات کد گذاری شده و تجزیه و تحلیل داده ها با نرم افزار SPSS که مختص آزمون های آماری در علوم تربیتی است انجام گرفت

در سطح تجزیه و تحلیل داده های توصیفی از جدول توزیع فراوانی درصدی، استخراج نمودارهای صوری داده ها (دایره ای و ستونی) و مقایسه های توصیفی استفاده شده است و در سطح تجزیه و تحلیل داده های استنباطی به منظور بررسی رابطه بین متغیرها، بررسی فرضیه ها، پیدا کردن روابط معنادار و اثبات یا رد آنها و پاسخ به سوالات تحقیق از آزمون خی دو (x2) یا کای اسکوتر، درجه آزادی، ضریب همبستگی اسپیرمن و کرامر استفاده شده است.

یافته ها

در این قسمت از مقاله ابتدا آمار توصیفی و سپس آمار استنباطی بیان شده است. در این راستا ابتدا به بررسی آمار توصیفی متغیر سلامت روان پرداخته شد. ابعاد یا متغیرهای سلامت روان در این پژوهش، اضطراب، اختلال در کارکرد، افسردگی و نشانه‌های جسمانی می‌باشند. نتایج حاصل از آمار توصیفی این متغیرها در جدول زیر آورده شده است. همان‌گونه که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، میانگین هر چهار متغیر بالاتر از سطح متوسط بوده و از نظر آزمودنی‌ها، بعد افسردگی دارای بیشترین امتیاز و متغیر اختلال در کارکرد دارای کمترین امتیاز می‌باشند.

جدول ۱، آمار توصیفی متغیر سلامت روان

متغیرها و ابعاد مورد بررسی	میانگین	انحراف معیار	کمترین	بیشترین
اضطراب	۳/۴۴۶۰	۰/۳۳۰۰	۲/۱۷	۴/۳۳
اختلال در کارکرد	۳/۴۱۰۰	۰/۴۰۶۵	۱/۸۹	۴/۳۳
افسردگی	۳/۴۸۷۰	۰/۳۵۰۳	۲/۵۰	۴/۵۰
نشانه‌های جسمانی	۳/۴۰۷۵	۰/۴۵۷۳	۲/۰۰	۴/۲۵

نمودار ۱، آمار توصیفی متغیر سلامت روان

در این پژوهش جهت بررسی آمار توصیفی متغیر هویت دینی از متغیرهای، احساسی، اعتقادی، رفتاری، شناختی و پیامدی استفاده شده است که در قالب طیف لیکرت تنظیم شده است.

جدول ۲، آمار توصیفی متغیر هویت دینی

حساسی	اعتقادی	رفتاری	شناختی	پیامدی	هویت دینی	
۲۲	۲۰	۸۶	۴۵	۹۵	۲۵	فراوانی
۶/۰۴	۵/۴	۲۳/۶	۱۲/۳۶	۲۶/۰۶	۶/۸	درصد
۲۲	۱۲	۴۶	۷۹	۴۲	۶۱	فراوانی
۶/۰۴	۳/۲	۱۲/۶	۲۱/۷	۱۱/۵۳	۱۶/۷۵	درصد
۹۸	۶۳	۲۸	۹۵	۹۸	۷۲	فراوانی
۲۶/۹	۱۷/۳	۷/۶	۲۶/۰۹	۲۶/۹۲	۱۹/۷	درصد
۹۳	۹۱	۷۵	۷۲	۲۰	۶۸	فراوانی
۲۵/۵	۲۵	۲۰/۶	۱۹/۷۸	۵/۴	۱۸/۶	درصد
۱۵۳	۹۶	۸۶	۴۶	۱۰۹	۱۳۸	فراوانی
۴۲/۰۳	۲۶/۳	۲۳/۶۲	۱۲/۶۳	۲۹/۹۴	۳۷/۹	درصد
۳۶۴	۳۶۴	۳۶۴	۳۶۴	۳۶۴	۳۶۴	فراوانی
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	درصد
						کل

با توجه به نتایج حاصل از جدول بالا، ۶/۸ درصد از دانش آموزان دارای هویت دینی خیلی کم، ۱۶/۷ درصد دارای هویت دینی کم، ۱۹/۷ درصد دارای هویت دینی متوسط، ۱۸/۶ درصد دارای هویت دینی زیاد و ۳۷/۹ درصد دارای هویت دینی زیاد می‌باشند. برای انتخاب آزمون مناسب برای سنجش فرضیه‌های پژوهش، ابتدا لازم است بررسی شود که توزیع نمونه نرمال است یا خیر. مناسب ترین روش بررسی نرمال بودن داده‌ها استفاده از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف است تا از نرمال بودن داده‌ها اطمینان بیشتری حاصل گردد. برای بررسی نرمال بودن داده‌ها، فرض صفر مبتنی بر اینکه توزیع داده‌ها نرمال است در سطح اطمینان ۰.۰۵٪ سنجیده می‌شود. بنابراین اگر آماره آزمون بزرگتر مساوی ۰.۰۵ بدست آید، در این صورت دلیلی برای رد فرض صفر مبتنی بر اینکه داده نرمال است، وجود نخواهد داشت. به عبارت دیگر توزیع داده‌ها نرمال خواهد بود. در این پژوهش از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن توزیع نمونه استفاده شده که در جدول ۳ گزارش شده است.

جدول ۳، سنجش رابطه ابعاد سلامت روان با تعامل در فضای مجازی

متغیر	سطح معنی‌داری	نتیجه آزمون
اضطراب	۰.۰۰	توزیع داده نرمال است.
اختلال در کارکرد	۰.۰۳	توزیع داده نرمال است.
افسردگی	۰.۰۰	توزیع داده نرمال است.
نشانه‌های جسمانی	۰.۰۴	توزیع داده نرمال است.

با توجه به نتایج حاصل از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف، تمامی متغیرها در سطح ۵ درصد نرمال می‌باشند. به عبارتی بین شبکه های اجتماعی و متغیرهای سلامت روان رابطه معنی‌داری وجود دارد. جدول ۴ نتایج حاصل از برآورد رگرسیون حاصل از تاثیر پذیری شبکه‌های اجتماعی بر متغیرهای سلامت روان دانش آموزان نشان می‌دهد. به توجه به نتایج، بین استفاده از شبکه های اجتماعی و تمامی متغیرهای سلامت روان رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. به عبارتی افزایش در استفاده از شبکه‌های مجازی باعث افزایش اضطراب، اختلال در عملکرد، افسردگی و نشانه‌های جسمانی خواهد شد. در بین متغیرها بیشترین اثر پذیری مربوط به متغیر افسردگی و اضطراب می‌باشد

جدول ۴، نتایج حاصل از برآورد رگرسیون

متغیر	مقدار	آماره t	احتمال
اضطراب	۱/۲۴	۳/۳۵	۰/۰۰
اختلال در مارکرد	۰/۳۵	۲/۵۴	۰/۰۳
افسردگی	۲/۳۵	۴/۶۸	۰/۰۰
نشانه‌های جسمانی	۰/۲۵	۳/۲۵	۰/۰۴

در جدول شماره ۵ به شاخص ها و ابعاد هویت دینی در ارتباط با فضای مجازی اشاره شده است. بر اساس نتایج تحلیل های دو متغیری که در این جدول آمده است، می توان گفت که در میان ابعاد هویت دینی، فضای مجازی بیشترین تاثیر را بر ابعاد پیامدی و رفتاری و کمترین تاثیر را بر بعد شناختی داشته است. بنابراین می توان گفت کمترین احساس تعلق خاطر جوانان نسبت به ابعاد پیامدی و رفتاری هویت دینی ابراز شده است. از سوی دیگر بیشترین گرایش و تعلق خاطر جوانان نسبت به بعد شناختی هویت دینی، در تعامل فضای مجازی است.

جدول ۵، سنجش رابطه ابعاد هویت دینی با تعامل در فضای مجازی

ابعاد هویت دینی			تعامل در فضای مجازی	
مقدار کندال	گاما	کای اسکور	سطح معنی‌داری	
-۰/۰۸	-۰/۱۵	۱۰/۱۶	۰/۰۳	احساسی
-۰/۰۵	-۰/۰۹	۱۴/۹	۰/۱۵	شناختی
-۰/۰۸	-۰/۲	۸/۶	۰/۰۲	اعتقادی
۰/۱۳	۰/۳۲	۱۴/۰۸	۰/۰۰	رفتاری
-۰/۱۳۵	-۰/۲۴	۱۵/۱۳	۰/۰۲	پیامدی

همان گونه در جدول زیر ملاحظه می شود، ضریب تعیین برابر با ۰/۱۰ است و این مطلب را بیان می کند که ۱۰ درصد از واریانس و تغییرات هویت دینی کاربران را متغیرهای موجود در معادله تبیین می کنند. همچنین با توجه به سطح

معناداری به دست آمده که کمتر از $0/05$ است، می توان به این نکته پی برد که متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته یعنی هویت دینی تأثیر داشته اند.

جدول ۶، ارتباط هویت دینی و فضای مجازی

ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	سطح معنی داری
$0/10$	$0/06$	$0/00$

بحث و نتیجه گیری

رابطه بین فضای مجازی و اضطراب دانش آموزان بررسی شد. فرضیه صفر در این آزمون این است که بین فضای مجازی و اضطراب دانش آموزان رابطه وجود ندارد و فرضیه یک عکس فرضیه یک را بیان می کند. با توجه به نتایج حاصل از جدول ۱-۵ و با توجه به سطح احتمال $0/00$ و چون کمتر از $0/05$ است، می توان نتیجه گرفت که فرضیه صفر رد و فرض مقابل آن پذیرفته می شود. به عبارتی بین فضای مجازی و اضطراب دانش آموزان رابطه معنی داری از نظر آماری وجود دارد رابطه بین فضای مجازی و اختلال در کارکرد دانش آموزان بررسی شد. فرضیه صفر در این آزمون این است که بین فضای مجازی و اختلال در کارکرد دانش آموزان رابطه وجود ندارد و فرضیه یک عکس فرضیه یک را بیان می کند. با توجه به نتایج و با توجه به سطح احتمال $0/03$ و چون کمتر از $0/05$ است، می توان نتیجه گرفت که فرضیه صفر رد و فرض مقابل آن پذیرفته می شود. به عبارتی بین فضای مجازی و اختلال در کارکرد دانش آموزان رابطه معنی داری از نظر آماری وجود دارد.

رابطه بین فضای مجازی و افسردگی دانش آموزان بررسی شد. فرضیه صفر در این آزمون این است که بین فضای مجازی و افسردگی دانش آموزان رابطه وجود ندارد و فرضیه یک عکس فرضیه یک را بیان می کند. با توجه به نتایج و با توجه به سطح احتمال $0/00$ و چون کمتر از $0/05$ است، می توان نتیجه گرفت که فرضیه صفر رد و فرض مقابل آن پذیرفته می شود. به عبارتی بین فضای مجازی و افسردگی دانش آموزان رابطه معنی داری از نظر آماری وجود دارد. رابطه بین فضای مجازی و نشانه های جسمانی دانش آموزان بررسی شد. فرضیه صفر در این آزمون این است که بین فضای مجازی و نشانه های جسمانی دانش آموزان رابطه وجود ندارد و فرضیه یک عکس فرضیه یک را بیان می کند. با توجه به نتایج و با توجه به سطح احتمال $0/04$ و چون کمتر از $0/05$ است، می توان نتیجه گرفت که فرضیه صفر رد و فرض مقابل آن پذیرفته می شود. به عبارتی بین فضای مجازی و نشانه های جسمانی دانش آموزان رابطه معنی داری از نظر آماری وجود دارد.

رابطه بین فضای مجازی و بعد احساسی دانش آموزان بررسی شد. فرضیه صفر در این آزمون این است که بین فضای مجازی و بعد احساسی دانش آموزان رابطه وجود ندارد و فرضیه یک عکس فرضیه یک را بیان می کند. با توجه به نتایج حاصل از جدول زیر و با توجه به سطح احتمال $0/03$ و چون کمتر از $0/05$ است، می توان نتیجه گرفت که فرضیه صفر رد و فرض مقابل آن پذیرفته می شود. به عبارتی بین فضای مجازی و بعد احساسی دانش آموزان رابطه معنی داری از نظر آماری وجود دارد. رابطه بین فضای مجازی و بعد اعتقادی دانش آموزان بررسی شد. فرضیه صفر در این آزمون این است که بین فضای مجازی و بعد اعتقادی دانش آموزان رابطه وجود ندارد و فرضیه یک عکس فرضیه یک را بیان می کند. با توجه به نتایج حاصل از جدول زیر و با توجه به سطح احتمال $0/02$ و چون کمتر از $0/05$ است، می توان نتیجه گرفت که

فرضیه صفر رد و فرض مقابل آن پذیرفته می‌شود. به عبارتی بین فضای مجازی و بعد اعتقادی دانش آموزان رابطه معنی‌داری از نظر آماری وجود دارد

رابطه بین فضای مجازی و بعد رفتاری دانش آموزان بررسی شد. فرضیه صفر در این آزمون این است که بین فضای مجازی و بعد رفتاری دانش آموزان رابطه وجود ندارد و فرضیه یک عکس فرضیه یک را بیان می‌کند. با توجه به نتایج حاصل از جدول زیر و با توجه به سطح احتمال $0/00$ و چون کمتر از $0/05$ است، می‌توان نتیجه گرفت که فرضیه صفر رد و فرض مقابل آن پذیرفته می‌شود. به عبارتی بین فضای مجازی و بعد رفتاری دانش آموزان رابطه معنی‌داری از نظر آماری وجود دارد. رابطه بین فضای مجازی و بعد شناختی دانش آموزان بررسی شد. فرضیه صفر در این آزمون این است که بین فضای مجازی و بعد شناختی دانش آموزان رابطه وجود ندارد و فرضیه یک عکس فرضیه یک را بیان می‌کند. با توجه به نتایج حاصل از جدول زیر و با توجه به سطح احتمال $0/15$ و چون بزرگتر از $0/05$ است، می‌توان نتیجه گرفت که فرضیه صفر پذیرفته و فرض مقابل آن رد می‌شود. به عبارتی بین فضای مجازی و بعد شناختی دانش آموزان رابطه معنی‌داری از نظر آماری وجود ندارد.

رابطه بین فضای مجازی و بعد پیامدی دانش آموزان بررسی شد. فرضیه صفر در این آزمون این است که بین فضای مجازی و بعد پیامدی دانش آموزان رابطه وجود ندارد و فرضیه یک عکس فرضیه یک را بیان می‌کند. با توجه به نتایج حاصل از جدول زیر و با توجه به سطح احتمال $0/02$ و چون کمتر از $0/05$ است، می‌توان نتیجه گرفت که فرضیه صفر رد و فرض مقابل آن پذیرفته می‌شود. به عبارتی بین فضای مجازی و بعد پیامدی دانش آموزان رابطه معنی‌داری از نظر آماری وجود دارد. فناوری های ارتباطی جدید و بزرگراه های اطلاعاتی آن، به ویژه اینترنت و شبکه های اجتماعی مجازی منجر به تحول در شدت و میزان ارتباط انسان ها در اقصی نقاط جهان شده اند و تحولی کیفی در نحوه ارتباط انسان ها با یکدیگر ایجاد کرده اند. بدین معنی که امروزه با استفاده از اینترنت و با حضور در این بزرگراه، امکان بهره گیری از انبوهی از اطلاعات در کمترین زمان ممکن و برقراری ارتباط گفتاری نوشتاری و دیداری با هزینه ای نسبتاً کم فراهم آمده است. ظهور این پدیده اگرچه خود معلول تحولاتی چند بوده، اما پس از ظهور، خود منشأ تحولات زیادی گردیده است. یکی از این تحولات تحول در معنا و مفهوم هویت از یک سو و هویت ملی و دینی افراد به ویژه جوانان از سوی دیگر است. در واقع، در دنیای کنونی که انفجار اطلاعات در آن به وقوع پیوسته و بخش عظیمی از انسان ها و به ویژه جوانان در معرض پیامدهای آن قرار گرفته اند، هویت، مبنا و معنای گذشته خود را از دست داده است و شدت و دامنه تغییرات هویتی در نسل های جدید به حدی است که در برخی موارد چالش ها و بحران های هویتی را پدید آورده است و برخلاف گذشته، فرایند انتقال هویت بیش از آنکه در زمینه ارزش ها، باورها و رفتارها و خلاصه هویتشان از والدین خویش متاثر باشند، از رسانه ها، صنعت فرهنگ، همسالان و جوانان دیگر که چه بسا از دیگر کشورها باشند، تأثیر می پذیرند امروزه ارتباطات نقش تعیین کننده ای در فرهنگ و شکل دهی هویت های ملی و دینی ایفا می کند. در این ارتباط، نوع محتوای برنامه های رسانه با عرضه هنجارهای متفاوت و بعضاً متعارض، آثار متفاوتی در هویت افراد دارد. هم چنان که نتایج پژوهش حاضر نشان داده است در زمینه تأثیر و پیامدهای شبکه اجتماعی فیس بوک روی هویت دینی می توان گفت که بین مدت زمان عضویت و میزان استفاده از فیس بوک رابطه معنادار معکوس و بین واقعی تلقی کردن محتوای شبکه های اجتماعی مجازی و هویت دینی کاربران رابطه معنادار مثبتی وجود دارد؛ یعنی هرچه مدت زمان عضویت و میزان استفاده از فیس بوک افزایش پیدا کند، هویت دینی کاربران ضعیف تر می شود. وجود رابطه معکوس و معنادار هویت دینی با تعامل در فیس بوک نشان می دهد

که متناسب با افزایش میزان استفاده و مدت زمان عضویت در این شبکه در میان جوانان، شناسه‌ها و مؤلفه‌های هویت دینی دستخوش دگرگونی می‌شود و احساس تعلق خاطر به شاخص‌های هویت دینی، ماهیتی انتخابی به خود می‌گیرد؛ در نتیجه آن برخی از ابعاد هویت دینی تضعیف می‌گردد. یافته‌های پژوهش رفعت جاه و شکوری (۱۳۸۷)، عباس قادی (۱۳۸۶) و احمدپور و قادرزاده (۱۳۸۹) نیز حاکی از این امر است.

همچنین یافته‌های پژوهش مطابق با نظریه کاشت است که طبق این نظریه میزان استفاده، مدت زمان عضویت و واقعی تلقی کردن محتوای شبکه‌های اجتماعی اینترنتی بر هویت دینی کاربران مؤثر است. می‌توان گفت هرچه میزان استفاده و مدت زمان عضویت در شبکه‌های اجتماعی افزایش یابد، احتمال تأثیرپذیری کاربر بیشتر است. بر عکس هرچه میزان، مدت زمان استفاده و مدت زمان عضویت در شبکه‌های اجتماعی کاهش یابد، احتمال تأثیرپذیری وی کمتر خواهد بود. در تحلیل نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در تضعیف هویت دینی کاربران باید گفت که احتمالاً استفاده آزاد از امکاناتی چون اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی در خانواده‌هایی بیشتر رواج دارد که اعتقادات و باورها و در نهایت هویت دینی آن‌ها ضعیف‌تر از دیگر خانواده‌هاست. اما این مسئله از عامل دیگری نیز سرچشمه می‌گیرد و آن این است که چون در جامعه ما از اینترنت، شبکه‌های اجتماعی مجازی و ماهواره اکثراً به صورت منطقی استفاده نمی‌شود و این رسانه‌ها و امکانات اطلاعاتی و ارتباطاتی، بیشتر مروج فرهنگ مادی نگر، لذت‌جو و فردگرایانه غربی هستند، یکی از جنبه‌های آسیب‌زای آن، کاهش تعلقات دینی و اخلاقی و هویت دینی در نوجوانان و جوانان است. همچنین تعامل در فضای مجازی تأثیر دوگانه‌ای بر ابعاد هویت دینی جوانان دارد؛ به طوری که با افزایش دسترسی و بهره‌مندی از مجاری نوین اطلاعاتی و ارتباطی و افزایش مدت زمان استفاده و نوع مصرف به دلیل تأثیرپذیری افق ذهنی و بینشی و ارتقا و گسترش جهت‌گیری‌های شناختی، عاطفی و عملی، از یک سو، از شدت ابعاد پیامدی و تجربی کاسته می‌شود و از سوی دیگر، هویت دینی جوانان در بعد شناختی تقویت می‌شود. در واقع اطلاعات یادشده بر این واقعیت دلالت دارد که جوانان متناسب با نوع نیازهای دینی و مذهبی خود از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی استفاده می‌کنند و به همان ترتیب استفاده از شبکه‌های اجتماعی اینترنتی بر شیوه، سبک دینداری و هویت دینی آن‌ها تأثیر می‌گذارد و قرائت‌های دینی مختلف را در آن‌ها افزایش می‌دهد.

فیلترینگ و قطع دسترسی و کلاً اعمال محدودیت‌های اجتماعی به هیچ‌عنوان راهکار مناسبی برای کنترل بازتاب‌های منفی این پدیده نیست و بعضاً نتایج عکس را در پی دارد. در واقع بهتر است با افزایش سطح آگاهی‌ها و آموزش‌های لازم افراد جامعه را به سمت استفاده مطلوب و درست از این شبکه‌ها سوق داد و در مقابل مخاطرات آن واکنش‌ناپذیر نمود. دولتمردان باید بستر لازم را فراهم آورند تا افراد جامعه خود به این بلوغ فکری دست یابند که کدام بخش از این پدیده یک تهدید و کدام ابزار آن یک فرصت در جهت اعتلای سطوح فردی اجتماعی‌اشان است. اختلال در ارتباط‌های اجتماعی و عاطفی کاربران و جایگزینی دوستان مجازی به جای دوستان واقعی فرد از معایب استفاده از شبکه‌های مجازی است که به طور ناخودآگاه بر فرد اثر می‌گذارد و نتیجه استفاده مدام از این شبکه‌ها می‌باشد. اعتیاد به استفاده از شبکه‌های مجازی شباهتی هم از حیث محتوا با سایر موارد اعتیادآور دارد، برای مثال فردی که در طول ساعات شبانه‌روز به طور مداوم از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کند از بسیاری فعالیت‌های زندگی روزمره چون کار، مطالعه، خواب و... باز می‌ماند. شبکه‌ها قدرت بر هم زدن روابط و از هم پاشیدن زندگی افراد را دارند؛ هر پیام‌زننده، عکس یا اطلاعات شخصی

که در شبکه های اجتماعی توسط افراد استفاده می شود می تواند بعدها علیه خود فرد به کار برده شود ، چنانکه در بررسی بسیاری از موارد طلاق در کشورهای غربی این امر مشهود و ثابت شده است .

ایجاد اختلال در بازده شغلی فرد از دیگر کژکارکردهای شبکه های اجتماعی مجازی است ، چت کردن و چک کردن صفحه شخصی در شبکه های اجتماعی وقت بسیاری از فرد در طول شبانه روز می گیرد و طبعا قسمتی از این زمان در ساعات کاری اداری فرد انجام می شود ، آنلاین بودن مداوم در شبکه های اجتماعی در کوتاه مدت هم باعث عادت ناآگاهانه در استفاده از این شبکه ها می شود . اعتیاد به استفاده از این شبکه ها زمانی بیشتر بروز پیدا می کند که فرد با قصد و هدف خاصی سراغ فضای مجازی می رود و بدون اینکه متوجه باشد بی اختیار به شبکه های اجتماعی ورود پیدا می کند ، البته پیشرفت روزافزون فناوری های جدیدتر چون تبلت ها ، اسمارت فون ها و ... اینگونه دستیابی ها را به این شبکه ها آسان تر نموده است تا جایی که خاطر فرد از فکر اینکه یک روز به شبکه های اجتماعی دسترسی نداشته باشد مشوش و نگران می شود . نتیجه آنکه رشد روزافزون شبکه های اجتماعی در فضای مجازی باعث شده تا این شبکه ها به وسیله ارتباطی ضروری تبدیل شوند و با توجه به تاثیر این شبکه ها در فعالیت های روزمره افراد گمان نمی رود که استفاده از آن ها در آینده ای نزدیک کاهش یابد و این خود کاربران هستند که باید آگاهانه تصمیم بگیرند که به چه نحوی در مسیر صحیح و سالم و در جهت تعالی فهم و خرد جمعی از این شبکه ها استفاده نمایند .

یکی از مراحل بسیار ضروری پایان هر پژوهشی، ارائه پیشنهادات و راهکارها برای پژوهش های آتی و همچنین سازمان های مربوطه است . از آن جا که بیشتر اعتقاد بر این است که کارهای علمی باید مکمل همدیگر باشند، اغلب پیشنهادهایی که در این قسمت مطرح می شود، حاصل تجربیات محقق در فرایند پژوهش است . برنامه ریزی دقیق در رابطه با برنامه های هویتی جوانان، به منظور آگاهی از وضعیت جدید و رشد و پویایی ابعاد مختلف هویتی آن ها . ۲- به جای اقدامات قهری، باید برنامه ای برای ارتقای فرهنگی داشت . آموزش های لازم به نوجوانان از طریق رسانه ها، خانواده و نهادهای آموزشی، نقش سازنده ای در افزایش مهارت جوانان و کاهش آسیب های ناشی از این فناوری های ارتباطی را در بر خواهد داشت؛ برای مثال، می توان کتاب هایی در زمینه نحوه استفاده مفید و درست از اینترنت و یا فضای مجازی نوشت و در محتوای درسی مدارس و دانشگاه ها گنجانده . ۳- افزایش سواد رسانه ای نوجوانان، جوانان و خانواده ها در برخورد با محتوا و مطالب شبکه های اجتماعی مجازی . ۴- توجه بیشتر به سلیق مخاطبان به ویژه قشر جوان در تهیه برنامه های صدا و سیما . ۵- برگزاری نشست های علمی با حضور اساتید و دانشجویان در رابطه با تأثیر شبکه های اجتماعی مجازی بر هویت دینی . ۶- مراکز دینی می توانند با به روز و جذاب کردن آموزه های خود به جذب جوانان به امور دینی کمک کنند . ۷- گسترش هرچه بیشتر اماکن تفریحی و ورزشی جهت گذران اوقات فراغت جوانان که به نحوی محرک انگیزه آن ها در انجام این فعالیت ها باشد . ۸- ساخت و راه اندازی شبکه های اجتماعی ملی و بومی . ۹- در این زمینه پژوهش های بیشتری انجام شود تا با سازوکار نحوه تأثیر شبکه ها بر هویت و سلامت روان بیشتر آشنا شویم . ۱۰- توجه بیشتر به شبکه های اجتماعی مجازی به عنوان بعدی از جهانی شدن ارتباطات . ۱۱- گسترش برنامه هادرجهت آشنایی بیشتر به هویت ملی با تأکید بر سنت و آداب اسلامی و ایرانی در شبکه های اجتماعی مجازی . ۱۲- تقویت سلامت روان با استفاده از مشارکت و فعالسازی افراد در حوزه های مختلف اجتماعی . ۱۳- ایجاد بستر مناسب برای آشنایی و تحکیم بنیانهای هویت سازی در میان جوانان، به ویژه دانش آموزان . ۱۴- آموزش صحیح و بهینه استفاده از اینترنت و شبکه های اجتماعی در مدارس . ۱۵- آشنا کردن والدین به فواید و مضرات شبکه های اجتماعی

منابع

- آقاجانی سعید، اسدی نوقابی احمدعلی (۱۳۹۱). نظریه مشاوره و روان درمانی، تهران، مرکز نشر دانشگاهی.
- آقاجانی سعید، (۱۳۸۱) بررسی تاثیر بازی های رایانه ای بر سلامت روان نوجوانان، پایان نامه کارشناسی ارشد روان شناسی دانشگاه تربیت معلم
- احمدپور، مریم و قادرزاده، امید (۱۳۸۹) تعامل در فضای سایبر و تأثیر آن بر هویت مذهبی جوانان، فصلنامه پژوهش جوانان، فرهنگ و جامعه، شماره ۵.
- ارمکی، آزاد، غفاری، غلامرضا، (۱۳۸۳)، جامعه شناسی نسلی در ایران، تهران، پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی.
- امیرکافی، مهدی و حاجیانی، ابراهیم (۱۳۹۲). نسبت هویت قومی و ملی در جامعه چند قومیتی ایران، فصلنامه راهبرد، سال بیست و دوم، شماره ۶۶.
- بوستانی، داریوش (۱۳۹۰). جوانان و هویت بازاندیشانه، مجله مطالعات اجتماعی، دوره پنجم، شماره ۱.
- جنکینز، ریچارد (۱۳۸۹) هویت اجتماعی، ترجمه: تورج یاراحمدی، انتشارات شیرازه: تهران.
- حاجیانی، ابراهیم (۱۳۸۸) جامعه شناسی هویت ایرانی، پژوهشکده تحقیقات استراتژیک: تهران.
- حکیمی، رؤیا (۱۳۹۱). نقش شبکه های اجتماعی بر هویت، مجله جهانی رسانه، دوره ششم شماره ۱۱.
- دوران، بهناز، (۱۳۸۰) بررسی بازی های رایانه ای و مهارت های اجتماعی نوجوانان، پایان نامه کارشناسی ارشد روان شناسی دانشگاه تربیت مدرس
- سرمد، زهره؛ حجازی، الهه و عباس بازرگان (۱۳۹۴) روش تحقیق در علوم رفتاری، تهران: انتشارات آگه.
- شهبانی، محمود و بیات، قدسی (۱۳۹۱). شبکه های اجتماعی مجازی و کاربران جوان، فصلنامه مجلس و راهبرد، سال نوزدهم، شماره ۶۹.
- صانع پور، مریم (۱۳۹۰). هویت در عصر رسانه های دیجیتال، مجله پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال اول، شماره ۲.
- عباسی قادری، مجتبی و خلیلی کاشانی، مرتضی (۱۳۸۹) تأثیر اینترنت بر هویت ملی، مطالعات راهبردی: تهران.
- عبداللهی، محمد (۱۳۸۹). جامعه شناسی بحران هویت، نامه پژوهش، شماره ۲ و ۳.
- عدلی پور، صمد، قاسمی، وحید و کیانپور، مسعود (۱۳۹۲). شبکه اجتماعی فیس بوک و هویت ملی جوانان، فصلنامه مطالعات ملی، سال چهاردهم، شماره ۴.
- کاستلز، ایمانوئل (۱۳۹۰). عصر اطلاعات، قدرت و هویت، ترجمه: حسن چاوشیان، جلد ۲، تهران، انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۸). جامعه شناسی، ترجمه حسن چاوشیان، نشر نی، تهران.
- گنجی، حمزه (۱۳۸۶). بهداشت روانی. چاپ اول، تهران: انتشارات ارسباران.
- مقیم، سید محمد و رمضان، مجید، ۱۳۹۰، پژوهشنامه مدیریت، جلد دهم، انتشارات راه‌دان، تهران.
- مهدی زاده، سیدمحمد (۱۳۸۹). نظریه‌های رسانه اندیشه‌های رایج و دیدگاه‌های انتقادی، نشر همشهری، تهران.
- نیازی، محسن و شقائی مقدم، الهام (۱۳۹۱) بررسی تأثیر رسانه های جمعی در گرایش به هویت ملی، فصلنامه رسانه و فرهنگ، سال دوم، شماره ۱.

- Anderson, C. (2006). *The Long Tail: How Endless Choice is Creating Unlimited Demand*, Random House Business Books: London, UK.
- Ellison, N. B. and D. M. Boyd (2007). "Social Network Sites: Definition, History and Scholarship", *Journal of Computer-Mediated Communication*.
- Jones's (1998) *cybersociety2.0: revisiting computer-mediated communication and community*, London, sage.
- Kelley, F.L. (2007). *Face-Time: The Construction of Identity on Facebook*. London: Wadsworth.

The Relationship of Social Networking with Mental Health and National and Religious Identity of Secondary Students of District 1 in Kerman

Saeedeh Khojasteh (responsible author)
Seyed Abolghasem Mirhosseini

Abstract

Over the past few years, virtual social networks have become increasingly popular worldwide, and many young people have become members of these virtualized social networks. Virtual social networks play a crucial role in the acceptance and access of people, especially young people, to attitudes and behaviors, and are considered as one of the main agents of social change. The present study was conducted to investigate the relationship between virtual social networks with national and religious identity and mental health of secondary school students in District 1 of Kerman. The research method is correlation and using a questionnaire tool. The statistical population includes all high school students in district 2 of Kerman. The sample size was chosen based on the Morgan formula of 364 people and collected using the information classification method. Findings of the research show that there is a significant relationship between the underlying variables; age, gender, educational level and ethnicity variables with social identity and social health. Research findings also show that membership variables in virtual social networks, Internet usage, use of virtual social networks, membership in groups and news types with dimensions of national and religious identity, and mental health, from the point of view of anxiety and depression and symptoms Physical and social work have a meaningful relationship.

Keywords: virtual social networks, national identity, religion, mental health